

Ką žinome apie Škotijos lietuvius?

Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenės gretos pasipildė – Škotijoje susibūrę tautiečiai lapkričio 13 dieną oficialiai įkūrė šio krašto lietuvių bendruomenę. Bendruomenės vizija – vieningi, pilietiški ir tautinį identitetą puoselėjantys Škotijoje gyvenantys lietuviai.

Deimantė ŽUKAUSKIENĖ

PASAULIOLIETUVIS.LT

Anot Visuotinės lietuvių enciklopedijos, pirmieji lietuviai, daugiausia iš Suvalkijos kilę valstiečiai, dar 19 a. pabaigoje atvyko dirbti į Škotijos akmens anglių, geležies rūdos kasyklas, plieno liejyklas ir geležies fabrikus, kurie telkėsi aplink Belshilį (*Bellshill*), Glazgą. Dalis tų lietuvių netrukus persikėlė į Jungtines Amerikos Valstijas. Didesnis skaičius lietuvių atvyko per Japonijos–Rusijos karą ir štai 20 a. pradžioje Škotijoje jau gyveno per 3000 lietuvių sudariusių didžiausią Didžiosios Britanijos lietuvių koloniją. Nuo pat pirmosios išeivių iš Lietuvos bangos Škotijos universitetuose studijavo ir nemažai lietuvių, tad ne visiems atvykėliams teko sunki dalia dirbti anglies kasyklose ar metalo apdirbimo gamyklose.

Nuo seno ten, kur gyvena daugiausia lietuvių, ilgainiui pradeda telktis įvairių organizacijų, draugijų būstinės. Pirmoji Škotijos lietuvių organizacija – 1898 m. Glazge įsteigta Šv. Kazimiero lietuvių katalikų draugija, kuri 20 a. viduryje turėjo 530 narius, išlaikė lietuvius kunigus, lietuvių dvasininkams vyko ir lietuviškos mišios. 1934–1983 m. Škotijos lietuvių dvasios vadas buvo prelatas J. Gutauskas, vėliau iki 21 a. pradžios – kunigas J. Andriušis. Prieškario lietuviai norėjo ir galėjo pastatyti ir savo bažnyčią – bet to griežtai neleido vyskupas, nenorėjęs etninio skaldymosi[1]. 1911 m. Glazge įkurta Blaivybės draugija. 1929 m. Belshilyje įkurta Lietuvių katalikių moterų draugija.

Visi pasiskubinkite paimti

RANKPELNIO

prenumerata pusei metu

Prenumerata pusei metų kaštuoja

tik 2 szilingu - 1 rub.

Kiekvienas, kas užsisakys „Rankpelnį" pusei metų ir daugiaus, **gaus bilietą „Rankpelnio" daramos**

LOTEREJOS.

PAGAL ŠIOS LOTEREJOS

gaus

10 svaru sterl.
arti 100 rubliu

GRYNAIS PINIGAIS vienas iš 3,000 prenumeratorių.

IŠ KIEKVIENO 100 PRENUMERATORIŲ IŠLOŠ:

pirmas dovena vertes		**8**	**szil.**
antras	„ „	**6**	„
treczias	„ „	**3**	„
ketvirtas	„ „	**3**	„

Į dovenų skaičių įeis

aukso zikdas,
angliszkas laikrodelis,
sidabrinis lenciugelis,
sidabrinis szauksztas,
aukso spilkute
ir daugelis kitu daiktu.

Bus duotos dovenų skaičiuje ir ĮVAIRIOS KNYGOS: Daukanto Lietuvos istorija, Basanavyčiaus Lietuviškos pasakos, Juškos Lietuviškos dainos, Geologija, Chemija, Gramatika angliškos kalbos, Lietuviškos kalbos gramatika, J. Šlapelio svetimų ir nesuprantamų žodžių žodinėlis. Daugumą geresnių mųsų rašėjų ir poetų veikalų: V. Kudirkos, Visk. Barono, Vaičaičio, J. Bliūno, G. P., K. Jasiukaičio, ir daugelio kitų. „Rankpelnis" visiems metams, „Vilniaus Žinios" 3 mėnesiams, „Žarija" pusei metų, Liet. Ūkininkas pusei metų ir t. t., ir t. t.

Tat, rašykities „Rankpelnį" pusei metų. Tai kaštuoja tik 2 šil. Išsirašę, galėsite kokią iš dovenų išlošti, o jei kas ir neišloš, visgi turės per pusę metų dvisevaitinį, didelį ir gerą, pilną žinių ir užstojantį darbininkus laikraštį „RANKPELNĮ".

†† KAS SURINKS 10 PRENUMERATŲ „RANKPELNIUI", GAUS VIENĄ LOTEREJOS BILIETĄ DOVENAI. ††

Pinigus ir laiškus į „Rankpelnį" reikia siųsti tokiu adresu:

„Rankpelnis" Lily Bank, West End,
Bellshill. Scotland.

RANKPELNIO „REDAKCIJA.

nuotr. Epaveldas.lt

Pirmasis savaitinis lietuvių laikraštis „Laikas“ ėjo Belshilyje 1905–1906 m., išleista apie 20 numerių, jį redagavo Juozas Petrulis. 1907–1923 m. taip pat Belshilyje ėjo lietuvių socialdemokratų, nuo 1920 – komunistų laikraštis „Rankpelnis“. 1913–1982 m. Belshilyje ir Glazge leistas „Išeivių draugas“. 1923 m. Glazge keletą mėnesių ėjo laikraštis „Anglekasis“, kurį redagavo Leonas Vitkauskas. Škotijos lietuvių jaunuomenė turėjo savo neperiodinį žurnalą „Mūsų veidas“, kuris leistas Belshilyje, 1936-1938 m. Lietuvių šviesos draugystė Škotijoje Glazge leido mėnesinį „tautišką-istorišką paveiksluotą laikraštį“ „Naujas laikas“, jo redaktorius P. Bancevičius, laikraštis ėjo lietuvių ir anglų kalba. 1931–1962 m. Belshilyje veikė Škotijos lietuvių darbininkų draugija, tačiau, nepaisant besisteigiančių draugijų, kultūros židinių, lietuvių emigrantų gyvenimas buvo išties sudėtingas. Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje saugomame diplomato Kazio Bizausko dokumentų archyve yra 1930 metų vasario 21 dienos laiškas Užsienio reikalų ministrui[2], kuriame pasakojama apie vizitą po aštuonias lietuvių, gyvenančių Škotijoje, kolonijas. Jame rašoma, jog spaudos padėtis yra sunki, nes skaitytojų mažai, o parduodant laikraštį gaunamų lėšų ir surinktų aukų vos užtenka laikraščio leidybai. Spaudos bendradarbiai ir redaktoriai beveik jokio atlygio negauna, kartais tam pačiam redaktoriui tenka užpildyti visą laikraštį. Diplomatas nušviečia išeivių buitį ir darbo situaciją: „Mūsų išeivių padėtis sunki, nes daug dirbtuvių sustabdyta ir todėl nėra pakankamo darbo. Taipogi ir kasyklose darbas neina pilnu tempu. <…> Nejudomos nuosavybės lietuviai kaip ir neturi, jei neskaityti, kad tik kokios 4-5 šeimos yra įsigijusios nuosavus namus. Labai pasiturinčių taipogi yra tik keletas. Pažymėtinas faktas, kad geriau gyvena tie, kurie turi savo šeimynas. Vedusiųjų ir tautinis supratimas didesnis, ir jie aktingiau dalyvauja visuomeniniame lietuvių gyvenime“. Diplomatas toliau pasakoja, kad aukštesniosiose ir aukštosiose mokyklose mokosi apie 40 lietuvių studentų, yra jau ir keletą baigusių universitetą, dažniausiai tai mokytojai. „Apie vietinį jaunimą, reikia pasakyti, kad jis nėra taip ištautėjęs kaip kai kuriose vietose Amerikoje.“

Prieškario Škotijos lietuvių bendruomenę ištiko žiaurus likimas. 1917 m. Didžioji Britanija, sutarusi su Rusijos laikinąją vyriausybe, į I pasaulinio karo frontą išsiuntė kelis tūkstančius imigrantų lietuvių ir lenkų, tačiau grįžti leista tik apie 300 iš jų. 1920 m. iš Škotijos į Lietuvą išsiųsta apie 600 žmonių – be maitintojų likusios šeimos. 1913 m. Škotijoje gyveno apie 8500 lietuvių, o 1932 – apie 5000

lietuvių ir lietuvių kilmės žmonių[3].

Draugas. 1914 m. birželio 4 d. nuotr. epaveldas.lt

Gerokai sumažėjusią Škotijos lietuvių bendruomenę po II pasaulinio karo dar kiek atgaivino nuo sovietų bėgę dipukai, o masinė imigracija po 1990 m., galima sakyti, ją visiškai pakeitė. 1947–1948 m. Škotijoje įsikūrė apie 400 lietuvių karo pabėgėlių, persikėlusių iš žemyninės Europos DP stovyklų. 1953 m. Škotijoje veikė katalikų darbininkų šv. Juozapo sąjunga, 1949 m. įkurta jaunimo draugija „Aušra“, vėliau turėjusi dainų ir šokių grupes, Šv. Cecilijos choras, įkurtas 1950 m., jo

vadovai A. Varnaitytė-Mullen ir P. Dzidolikas. 1970 m. Škotijoje gyveno apie 300 lietuvių, gimusių Lietuvoje, ir apie 3000 lietuvių, gimusių Škotijoje. Belshilyje kurį laiką veikė Škotijos lietuvių institutas, apie 1979 metus instituto vietoje įkurtas Škotijos lietuvių kultūros, poilsio ir socialinis klubas, tuo metu turėjęs apie 600 narių ir veikiantis iki šių dienų. 1979 m. įkurtas Didžiosios Britanijos lietuvių sąjungos Škotijos skyrius, kurio pirmininku keletą dešimtmečių buvo J. Bliūdžius.

Naujoji lietuvių įsikūrimo Škotijoje banga prasidėjo 21 a. pradžioje, kai į Škotiją dirbti ir studijuoti atvyko kelios dešimtys tūkstančių lietuvių. Dabartiniai jauni emigrantai, ypač studentai, yra labai vertinami Škotijoje. Glazgo ir Stratklaido universitetų dėstytojai negaili pagyrų lietuviams dėl kruopštumo, sąžiningumo, stropumo bei smalsumo ir visad džiaugiasi sulaukę lietuvių studentų. Nuo 2010 m. veikia Glazgo universiteto lietuvių draugija. Taip pat veikia Edinburgo universiteto lietuvių draugija EULS. 2014 m. įkurta asociacija Lietuviai Škotijoje (*Lithuanians in Scotland Association*), kurios pirmininkė Viktorija MacDonald. Nuo 2014 m. Aberdyne (*Aberdeen*) ir Freizerberyje (*Fraserburgh*), Glazge, Piterhede vyksta Škotijos lietuviškos mokyklos, Edinburge – pradinės mokyklos „Skruzdėliukas“ pamokos. 2016 m. kovo 26 d. Aberdyne susikūrė ALNES – Lietuvių asociacija šiaurės rytų Škotijoje. 2017 m. įkurtas Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenės Glazgo skyrius (*Glasgow Lithuanian United*), kurio pirmininke išrinkta Daina Bytautienė. Šiuo metu Škotijoje gyvena apie 15 tūkstančių lietuvių.

Džiugi žinia, jog pereitų metų lapkričio 13 dieną Škotijoje susibūrę tautiečiai oficialiai įsteigė šio krašto lietuvių bendruomenę taip papildydami Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenių gretas. Škotijos lietuvių bendruomenės tikslas – telkti šiame krašte gyvenančius tautiečius, stiprinti jų pilietiškumą ir tautinį identitetą, skleisti žinią apie įvairias jų veiklas, ypač tas, kurios prisideda prie lietuvybės puoselėjimo ir tėvynainių jungimo.

Anot Škotijos lietuvių bendruomenės atstovų, nors krašte ir veikė keletas lietuviškų organizacijų, tačiau apskritai trūko lietuviškos veiklos, visus vienijančios bendruomenės. Apie tai vis būdavo neoficialiai pakalbama su šiame krašte gyvenančiais tautiečiais, tačiau ši mintis ėmė realizuotis po aktyvių lietuvių Dainos Ramanauskaitės ir Redos Paulauskaitės suorganizuotos Joninių šventės Edinburge, į kurią susirinko gausus bendraminčių būrys. Veiklias kraštietes pastebėjo Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenės (JKLB) pirmininkė Alvija Černiauskaitė ir Lietuvos ambasados JK diplomatai, tad, sulaukus didžiulio

palaikymo, vasaros pabaigoje pradėti Škotijos lietuvių bendruomenės įkūrimo paruošiamieji darbai. Norint įsteigti bendruomenę, reikia paruošti bendruomenės įstatus, kurie apibrėžia organizacijos veikimą, surasti daugiau bendraminčių, norinčių prisijungti prie šios veiklos, ir, be abejo, surengti steigiamąjį suvažiavimą. Kad viskas vyktų sklandžiai, paruošiamuosius Škotijos lietuvių bendruomenės įkūrimo darbus padėjo atlikti Edinburge gyvenantis Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos (PLJS) pirmininkas Rimvydas Rubavičius, turintis nemažai patirties kuriant lietuvių jaunimo bendruomenes įvairiose pasaulio šalyse, taip pat prie lietuvių bendruomenės įkūrimo prisidėjo Edinburgo universiteto lietuvių draugijos pirmininkė Goda Katkutė.

Galiausiai lapkričio 13 d. buvo surengtas steigiamasis Škotijos lietuvių bendruomenės suvažiavimas. Jame slaptu balsavimu buvo išrinkta bendruomenės valdyba ir patvirtinti įstatai. Škotijos lietuvių bendruomenės pirmininke, sulaukus palaikymo ir skatinamųjų žodžių, tapo Daina Ramanauskaitė, sekretore – Reda Paulauskaitė, iždininke – Živilė Venskuvienė, taip pat išrinkti dar šeši valdybos nariai. Škotijos lietuvių bendruomenė Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenės valdybos sprendimu lapkričio 15 dieną buvo oficialiai patvirtinta kaip naujas JK lietuvių bendruomenės skyrius.

Turbūt dauguma emigracijoje gyvenančių lietuvių pasiilgsta savos kalbos, tradicinių švenčių paminėjimo, lietuviškų patiekalų ir „savumo“ jausmo, todėl oficialus bendruomenės įsteigimas reiškia ir galimybę kiekvienam Škotijoje gyvenančiam tautiečiui išlaikyti bei puoselėti lietuviškas tradicijas, kultūrą, o tam ši lietuvių bendruomenė turi potencialą: įsiliedama į JKLB šeimą, įsitraukdama į

įvairius kartu organizuojamus projektus, bendradarbiaudama su LR ambasada Jungtinėje Karalystėje gali puoselėti vienijančią organizaciją, kurios kertinės vertybės – pilietiškumas, savanoriškumas, tolerantiškumas, aktyvumas, ir kurti sėkmingą, daugialypį pasakojimą apie Lietuvą.

Gražių iniciatyvų, bendradarbiavo su Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomene (JKLB), LR ambasada pavyzdžių būta ir anksčiau. Liepos 6 d. visi Škotijos lietuviai ir jų draugai buvo kviečiami giedoti „Tautiškos giesmės“ šalia naujojo LR garbės konsulato Edinburge, kuris atidarytas pernai birželio 29 d. Jau keli metai Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenė (JKLB) organizuoja gerumo akciją „Iš širdies į širdį“, prie kurios ragina prisidėti neabejingus lietuvius. Gerumo akcijos metu renkamos lėšos vienišiems Lietuvoje gyvenantiems seneliams. Škotijoje gyvenantys lietuviai taip pat buvo pakviesti prisijungti prie pilietinės iniciatyvos „Atmintis gyva, nes liudija“, raginant sausio 13 dieną savo languose uždegti vienybės ir atminimo žvakutes ir jų šviesoje papasakoti savo draugams, kolegoms ar kaimynams apie Lietuvos laisvės kelią, Sausio 13-osios įvykius ir jų reikšmę. Škotijos lietuvių bendruomenė intensyviai planuoja renginius, į kuriuos žada pakviesti visus besidominčius Lietuva, jos kultūra, istorija. Pirmasis iš tokių renginių įvyko sausio 14 dieną – Giedrės Žickytės filmo „Šuolis“ peržiūra Edinburge. Vasario 16-ąją į Glazgą susirinkę lietuviai turėjo galimybę ne tik pamatyti stulbinančio pasisekimo susilaukusį lietuvių kūrėjų filmą, bet ir gyvai susitikti, jaukiai paminėti valstybės nepriklausomybės dieną ir pabendrauti su Škotijos lietuvių bendruomenės nariais.

Škotijos lietuviai visais laikais stengėsi išlaikyti lietuvybę, puoselėti meilę savo šaliai ir kilmei. Naujai susikūrusiai lietuvių bendruomenei linkime gražių projektų, iniciatyvų, vienybės ir darnos. Vardan tos!

[1] http://global.truelithuania.com/lt/united-kingdom-1097/

[2] Kazys Bizauskas. Atsilankymas pas Škotijos lietuvius. 1930. II. 21. LNB F61-359

[3] https://www.vle.lt/straipsnis/skotijos-lietuviai/

Projektas „Pasaulio Lietuva.“

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nekeisti straipsnio pavadinimo, nurodyti informacijos šaltinį, autorių ir projekto pavadinimą.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS
R